

Verslag Groene Bestuurderstafel Omgevingswet

Groene rook uit Paushuize

Niet alleen overheden en bedrijven moeten zich voorbereiden op een andere manier van werken door de komst van de Omgevingswet. Ook voor burgers en maatschappelijke organisaties zal er veel veranderen.

Die veranderingen roepen vragen op. Welke kansen biedt de Omgevingswet? Of is de herziening juist een risico voor de kwaliteit van onze leefomgeving? Hoe zorg je ervoor dat de 'groene' belangen goed meewegen bij het maken van visies en plannen?

Tijdens de Groene Bestuurderstafel op 16 februari 2017 kwamen bestuurders van diverse organisaties bij elkaar om te bespreken wat de veranderingen voor hun werkwijze betekenen. Beschermers van diersoorten, bossen, cultureel erfgoed, milieu, wandelaars en fietsers. Allemaal organisaties die zich inzetten voor een gezonde, veilige, groene en mooie leefomgeving.

Het programma 'Aan de slag met de Omgevingswet' faciliteerde de organisatie van deze bestuurderstafel door Natuur & Milieu. Dagvoorzitter Talitha Koek (hoofd externe positionering van N&M) gaf na een kort welkom daarom eerst het woord aan Gerd de Kruif (programmamanager Invoeringsondersteuning). Hij benadrukte in zijn introductie dat er nog veel moet gebeuren aan de implementatie van de Omgevingswet. *'Het is voor het programma 'Aan de slag met de Omgevingswet' belangrijk om te horen waar behoefte aan is om iedereen goed voor te bereiden. Ook van maatschappelijke organisaties.'*

Vandaar deze bijeenkomst in een bijzonder pand, het Paushuize in Utrecht. Een mooi voorbeeld van ons cultureel erfgoed. Ooit eigendom van de enige Nederlandse paus. Tjerk Wagenaar, directeur van Natuur & Milieu, verwees in zijn welkomstwoord dan ook naar de encycliciek Laudato Si van paus Franciscus, die oproept tot een goed beheer van onze aarde. 'De mensen van het programma Eenvoudig Beter van het ministerie ontwikkelen het nieuwe omgevingsrecht. Wat ons betreft moet de wet in de eerste plaats zorgen voor een betere leefomgeving en daarbij voor eenvoudige regels. Daar moeten maatschappelijke organisaties samen met overheden en bedrijven aan werken.'

Olifanten, ontspoorde treinen en schaatsende koeien

Tijdens de lunch voorafgaand aan het overleg hadden de deelnemers een kaart uitgekozen met een afbeelding die hun gevoel over de Omgevingswet uitdrukte. Bij het kennismakingsrondje lichtten ze die keuze toe.

Sommige bestuurders bleken zorgen te hebben. Bij een kaart met gestapelde keien kwam de vraag naar boven of de Omgevingswet wel voor balans zal zorgen tussen

economische ontwikkeling en natuur en landschap. 'Zachte' belangen moeten goed worden geborgd. Dat was de oproep bij een kaart waarop een olifantspoot een kuiken dreigt te vertrappen en één waarop een ontspoorde locomotief Gare Montparnasse (in oude staat) vernielde. Een andere deelnemster over haar kaart met een kunstschaatsende koe: 'Die staat symbool voor het wankele evenwicht tussen

belangen en voor de complexiteit van de Omgevingswet. Maar je ziet ook weinig koeien in het publiek. Het is hard nodig om mensen beter te betrekken bij de Omgevingswet.'

Andere deelnemers zagen (ook) kansen. Bijvoorbeeld voor een gezonde leefomgeving in de stad (naar aanleiding van een luchtfoto van de Utrechtse binnenstad), meer aandacht voor landschap, verweving van natuur en landschap en een integrale blik, met voldoende oog voor detail.

Vrij algemeen was men van oordeel dat het nog alle kanten kan opgaan. Veel hangt af van de uitvoering.

Het is daarom belangrijk dat burgers en maatschappelijke organisaties hun rol goed kunnen spelen.

Na deze introductie lag de focus op drie thema's: integrale aanpak, participatie en goede gegevens.

Integrale aanpak

Prof. Chris Backes, hoogleraar omgevingsrecht, gaf de aftrap voor de discussie over het eerste thema. Niet lijfelijk aanwezig, maar in een videoboodschap. Hij signaleerde mogelijke bedreigingen, omdat de Omgevingswet allerlei mogelijkheden biedt om af te wijken van (beschermende) normen. Maar daar staat volgens hem tegenover dat er ook meer mogelijkheden zijn om op decentraal niveau in plannen een visie op duurzaamheid uit te werken. Hij riep de maatschappelijke organisaties op om niet te wachten tot de wet in werking treedt, maar nu al actief in te zetten op goede omgevingsvisies en omgevingsplannen. *'Ga in gesprek met gemeenten en provincies en vraag hen te werken aan omgevingsvisies en daarna de operationalisering daarvan in omgevingsplannen!'* Als voorbeeld van een meer integrale aanpak noemde hij het vragen van een 'ecologische plus' bij vestiging van nieuwe bedrijven op een terrein vlakbij de Waddenzee. Dat gaat straks makkelijker dan nu.

Naar aanleiding van zijn boodschap bleken veel bestuurders nog vragen te hebben over het toekomstige stelsel. *'Moeten het Rijk, provincies en gemeenten rekening houden met elkaars visies?'*, *'Moet er eerst een omgevingsvisie zijn voordat een omgevingsplan wordt vastgesteld?'*, *'Wat is de relatie tussen omgevingsplannen en vergunningen?'*. Katja Stribos van 'Aan de slag met de Omgevingswet' kon veel van die vragen beantwoorden.

De conclusie was dat er nog veel moet gebeuren aan kennisoverdracht.

Al snel kwamen meer strategische punten aan de orde, zoals de manier waarop wordt geborgd dat alle belangen goed betrokken zijn bij het opstellen van visie en plannen. Hoe kom je tijdig aan tafel te zitten? In Nunspeet bijvoorbeeld is er goed overleg in het voortraject. Dat biedt kansen. De indruk is echter dat veel gemeenten nu vooral nog bezig zijn met hun eigen organisatorische voorbereiding op de Omgevingswet. Er komt veel op hen af. Ze denken vaak niet regionaal. Dat is voor een integrale aanpak wel belangrijk. De Leidse regio werd genoemd als voorbeeld van hoe het wel zou moeten.

Een andere ervaring is dat veel ambtenaren nog sectoraal denken, ook op provinciaal niveau, bij het opstellen van een omgevingsvisie. Aangeleverde informatie over landschap bijvoorbeeld landt daardoor nog niet goed. De mogelijkheid om op provinciaal of gemeentelijk niveau zelf omgevingswaarden of beleidsdoelen vast te stellen voor aspecten als landschap is weinig in beeld.

Wel zijn veel overheden al aan het oefenen en vaak zijn organisaties daar ook op de een of andere manier bij betrokken. Een goed voorbeeld is het industriegebied bij Nijmegen en Beuningen. Daar zitten de verschillende overheden en de bewoners samen aan tafel om een visie te ontwikkelen.

Er zijn dus mogelijkheden om tijdig het belang van 'zachte waarden' aan te kaarten, maar hoe? Die vraag kwam uitgebreid aan de orde bij het volgende thema.

Participatie

Volgens Hans van der Werff, directeur van de Friese Milieufederatie, is het goede nieuws dat we nog een aantal jaren te gaan hebben voordat de wet echt in werking treedt. *'We moeten er nu bij zijn!'* Hij ziet drie vormen van participatie: *'ouderwetse'* inspraak, inspraak à la Elverding (vroegtijdig) en zelf het initiatief nemen. De Omgevingswet maakt dat laatste meer mogelijk. *'Draag oplossingen aan bij overheden'* is zijn tip. De Inspiratiegids die nu wordt gemaakt vanuit het programma 'Aan de slag met de Omgevingswet' kan daarbij helpen. En er zijn pilots mogelijk, ondersteund door het programma en in het kader van de Democratic challenge.

De grote vraag bij de groene bestuurders is hoe je als organisaties op decentraal niveau overall tijdig en constructief kunt meepraten en repareren indien nodig. Samenwerking tussen de organisaties is daarvoor noodzakelijk, plus kennis. Het programma 'Aan de slag met de Omgevingswet' biedt geen cursussen of trainingen aan, maar mogelijk is het

trainen van trainers die vervolgens cursussen gaan geven een optie. Ook jonge mensen enthousiast maken voor langdurige processen als de totstandkoming van een omgevingsplan lijkt ingewikkeld maar kan misschien met behulp van de Omgevingswetgame die binnenkort klaar is. Verder is het belangrijk dat je als burger of organisatie op de hoogte bent van nieuwe plannen of ontwikkelingen. Het is nu nog onduidelijk hoe de digitalisering daarvoor gaat zorgen.

Plannen en beslissen op basis van goede gegevens

Een mooi bruggetje voor Petra Loeff, programmanager Omgevingswet bij het RIVM, naar het onderwerp 'Informatie'. Je moet weten wat de kwaliteit van de leefomgeving is en wat er aan de hand is om integraal te kunnen denken en te participeren. Ook burgers moeten een gelijk kennisniveau hebben. *'Bij een informatieachterstand sta je meteen 1-0 achter!'*

Daarom is het Digitaal Stelsel Omgevingsrecht in ontwikkeling (voorheen Laan voor de Leefomgeving genoemd). Dat maakt omgevingsplannen e.d. toegankelijk en ontsluit basisdata over bijvoorbeeld geluid en vogels. Ruimtelijkeplannen.nl gaat daarin op. Data van burgers worden steeds belangrijker ('citizens science' is in opkomst, bijvoorbeeld zelf luchtkwaliteit meten).

Met Petra's stelling *'alle overheidsdata en data van maatschappelijk organisaties: open data'* was iedereen het eens, tenzij dat om financiële redenen niet kan. Onderwerpen als validatie van gegevens (is er een onafhankelijke organisatie nodig?), ontbrekende gegevens en niet functionerende rekenmodellen maakten de tongen vervolgens los. Er zijn nog te weinig gegevens over biodiversiteit. Voor landschap zijn systemen in ontwikkeling. Ook is er nog te weinig informatie over 'lijnen', naast punten en vlakken. Bijvoorbeeld over wandel- en fietsnetwerken. Hoe voorkom je dat door gebrek aan kennis opeens het Pieterpad is afgesloten? De groene bestuurders willen graag meedenken bij de verdere ontwikkeling van het DSO.

De voorzitter sloot dit eerste deel van de middag af met de conclusie dat er een noodzaak is veel meer samen te werken en voor elkaars belangen op te komen om in staat te zijn de regionale en lokale inbreng te leveren. In de tijd tot 2019 is het goed gezamenlijk te werken aan het ontwikkelen van omgevingswaarden voor bijvoorbeeld landschap en van bouwstenen voor het omgevingsplan waar provincies en gemeenten hun voordeel mee kunnen doen.

Samenspel overheden en maatschappelijke organisaties

Na de pauze schoven twee overheidsbestuurders aan om hun visie te geven op de wenselijke interactie tussen overheden en maatschappelijke organisaties in het nieuwe stelsel: Erik van Merrienboer, gedeputeerde van de provincie Noord-Brabant, en Hans Oosters, dijkgraaf van het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard en voorzitter van de Unie van Waterschappen. Paulus Jansen, wethouder in Utrecht was helaas door ziekte verhinderd.

Gedeputeerde Van Merrienboer putte ook uit zijn jarenlange ervaring als wethouder in Eindhoven. Daar had hij baat bij het werk van het Trefpunt Groen Eindhoven dat de inspraak ('beginspraak') van natuur- en milieuorganisaties in de regio Eindhoven coördineert. Hoe je dat breder kunt trekken is volgens hem een organisatievraag. Hij is als gedeputeerde nu verantwoordelijk voor de Brabantse omgevingsvisie. Samen met maatschappelijke organisaties: 'team Brabant'.

'De Omgevingswet maakt diversiteit mogelijk.

Dat moet in dienst staan van kwaliteit, in gebieden waar het beter moet!'

Hans Oosters van de UvW constateerde dat er veel druk staat op de keuzes bij de inrichting van Nederland. Er zijn duurzame beslissingen nodig voor het klimaat, zowel voor mitigatie als adaptatie. De Omgevingswet creëert mogelijkheden voor burgers en biedt meer transparantie. Helaas is de watertoets alleen nog maar een overlegverplichting. Dat bevordert de

transparantie niet. *'Beslissingen en plannen mogen geen onderonsje van overheden zijn. Daarom moeten we investeren in goede protocollen.'*

Gerd de Kruif, weliswaar geen bestuurder, maar wel een vertegenwoordiger vanuit de Rijksoverheid, haalde een aantal punten uit de discussies voor de pauze: er zijn nog veel basale vragen; de groene bestuurders zijn op zoek naar 'haakjes' voor inhoudelijke ambities, we moeten trainers trainen en organisaties betrekken bij de ontwikkeling van het DSO. *'We moeten de boer op. De samenwerking zoeken. Dat geldt ook voor de organisaties: zoek de overheden op. Dat geeft energie!'*

Vanuit de zaal kwam de vraag hoe transparant de processen tussen overheden zijn. Blijft er voldoende ruimte voor democratische controle? Het omgevingsplan wordt steeds belangrijker. Dat is het democratisch gecontroleerd kader. Goede modelbepalingen zijn belangrijk.

De UvW is met de VNG aan het kijken naar het proces van de watertoets om dat transparant te houden. Uit het proces rond het Kustpact blijkt hoe belangrijk transparantie is voor het vertrouwen in de overheden. De UvW probeert er in het kader van klimaatadaptatie ook voor te zorgen dat er geld beschikbaar komt voor goede ruimtelijke inpassingsplannen in plaats van dijkversterkingsprojecten waarin te weinig aandacht is voor de natuur en het landschap.

Klimaatverandering is een crisis die zorgt voor druk. *'Een wet kan helpen, maar overtuiging is nodig'* volgens een groene bestuurder. In Brabant wil de provincie op drie punten het verschil maken: klimaat, circulaire economie en verbetering van de uitvoeringskwaliteit, ook lokaal.

Een andere bestuurder wees op het SCP essay over de Omgevingswet: *geïnformeerde burgers die hun omgeving organiseren zijn nodig*. Hoe bereik je dat? Volgens Van Merrienboer is communicatie heel belangrijk. Dat kan procedures voorkomen. Hij erkende ook het belang van de verbindende rol van landschap in visies en het toegankelijk maken van landschap voor fietsers en wandelaars.

Met het oog op de tijd moest de voorzitter gaan afsluiten. Nog een laatste vraag uit de zaal: 'Een open houding bij overheden is belangrijk. Daarnaast moeten provincies en gemeenten ook leiderschap en inhoudelijke ambitie tonen. Hoe kun je afspraken op nationaal of Europees niveau lokaal laten landen? *Hoe zorgen we voor de transitie naar duurzaamheid?*'

Het laatste woord (groene rook?) was aan de vertegenwoordigers van de overheden. Hans Oosters riep op aan te haken bij initiatieven richting het nieuwe kabinet voor ambities op het gebied van klimaat en circulaire economie. Erik van Merrienboer spoorde aan om de kansen te pakken wanneer ze zich aandienen. 'Zie plannen als een vehikel om ambities te realiseren.' Gerd de Kruif gaf de deelnemers mee vroeg bij processen aan te sluiten en zelf bouwstenen te formuleren voor de bouwkaarten en staalkaarten voor het omgevingsplan waaraan nu wordt gewerkt. Er zal verder worden overlegd over de concrete behoefte aan ondersteuning bij de groene organisaties.

Het allerlaatste woord had de voorzitter. Zij dankte alle aanwezigen voor hun bijdrage aan deze nuttige en inspirerende middag.